

А.Ж.КАНАЕВА¹, Н.К.УМЕКОВА², М.Б.ТӨКЕН³, Г.К.ТОККУЛИНОВА⁴

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, ²Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, ³Алматы менеджмент университеті, ⁴Қайнар академиясы (Алматы, Қазақстан)
akma.kan81@mail.ru, umekova.n@yandex.ru, injy-06@mail.ru, gulya_t@list.ru

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛДІҢ РӨЛІ

Аннотация

Бүгінгі қарқынды дамушы қоғамда орын алып жатқан жаһандану үдерісінде белсенді, өзгермелі еңбек шарттарына бейім, өзіндік білім алуға және оны жетілдіруге бейім, әсіресе кәсіби құзіреттіліктері толыққанды іскер тұлғалар еңбек нарығының сұранысын қанағаттандырушы субъекттер болып табылып отыр. Олардың ерекшелігі белсенді ойлауға, сыни тұрғыда ойлауға, жаңа білімді өзіндік меңгере алу қабілеттілігінде. Құзыреттілік тәсілі – Болон процесі шеңберінде Қазақстанның білім беру жүйесін шетелдік білім беру жүйелеріне жақындатудың маңызды әдістемелік құралдарының бірі. Осыған орай, Қазақстандық жоғары оқу орындарында шетел тілі оқытушыларының мақсаты студенттерді «құзіреттілікті» шынайы қалыптастыра алуға, олардың «бәсекеге қабілетті» бола алуы үшін тіпті кәсіби құзіреттіліктер әмбебаптылығын қалыптастыра алуында болып отыр. Мақалада құзыреттілік тәсіл ең алдымен оқытудың нәтижелеріне негізделген тәсіл ретінде қарастырылған.

Түйін сөздер: құзырет; құзыреттілік; құзіреттілік тәсіл; коммуникативті құзіреттілік; кәсіби құзіреттілік.

Кіріспе. Бүгінгі таңда Қазақстандағы жоғары кәсіби білім беру мекемелерінде студенттерді тілдік емес мамандықтар бойынша даярлау қоғамның еңбек нарығында бәсекеге қабілетті бола алатын жоғары білікті мамандар даярлауға деген сұранысын қанағаттандыру қажеттілігімен байланысты айтарлықтай сапалы өзгерістерге ұшырауда. Теориялық талдау барысында әр автор құзіреттілікке өзіндік анықтама беретінін анықтадық, алайда, олар құзыреттілік тұжырымдамасы білім мен дағдыны кәсіби қызметте, әртүрлі практикалық әрекеттерде қолдану қабілетімен байланысты екендігімен келіседі.

Құзыреттілікке негізделген оқыту білім беру бағдарламаларын неғұрлым тиімді жоспарлауға және жоғары білім берудің стратегиялық мақсаты – еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Осы орайда, ретроспективті талдау нәтижесі құзыреттілік тұжырымдамасын енгізудің өзектілігін айқындап, «нақты мәселелерді

шешу үшін білім мен тәжірибені жұмылдыру қабілеті» ретінде қарастырып (Жан-Франсуа Перраның термині), құзыреттілікті кәсіптік білім сапасын өлшеудің көпфункционалды құралы ретінде қарастыруға негіз бола алады.

Мақаланың мақсаты – жоғары оқу орнында оқыту үдерісінде қалыптасатын кәсіби білімнің, дағдылар мен кәсіби құзыреттіліктердің маңыздылығы мен арақатынасын талқылау, салыстырмалы және салғастырмалы талдау жасау. Мақалада жоғары білім беру жүйесінде құзыреттілік тәсілді қолдану теориясы мен практикасын сипаттайтын қазақстандық және шетелдік құжаттар мен ғылыми жарияланымдардың мазмұнын салыстырмалы талдау, синтездеу әдістері қолданылды.

Негізгі бөлім. Құзыреттілік тәсілі – Болон процесі шеңберінде Қазақстанның білім беру жүйесін шетелдік білім беру жүйелеріне жақындатудың маңызды әдістемелік құралдарының бірі. Құзыреттілікке негізделген білім беру моделі –

бұл Қазақстандағы білім беру жүйесін модернизациялаудың басты шарты. Құзыреттілік тәсілі көптеген қазақстандық жоғары оқу орындарында ұлттық білім беру стандарттары деңгейінде жүзеге асырылады.

Бүгінгі жаңашаланған білім беру үдерісінде құзыреттілікті дамыту мәселесіне арналған қазақстандық және шетелдік зерттеушілердің көптеген жұмыстары бар. Зерттеушілердің әрқайсысы құзыреттіліктің анықтамасына өзіндік түсінік беретінін және құзыреттілік компоненттерінің құрамын ұсынатынын көре отырып, жүргізілген теориялық талдаудың нәтижесі бойынша құзыреттіліктің әртүрлі құрылымы мен мазмұнының бір бірінен ерекшелетінін нақты байқадық.

Құзыреттілік мәселесіне арналған жұмыстарды әдіснамалық талдау (Хомский, Кюк, Муаран, Кузьмина, Агапов, Шишов, Хуторский, Байденко және т.б.) оның дамуының үш кезеңін шартты түрде ажыратуға мүмкіндік берді.

Бірінші кезең (1960-1970). Зерттеудің осы кезеңінде «құзыреттілік» категориясы ғылыми айналымға енгізілді. «Competence-based education» (CBE) Құзыреттілікке негізделген білім» Хомскийдің 1965 жылы «құзыреттілік» ұғымын тіл теориясында қолдану туралы ұсынысынан бастау алады. Содан кейін, 1970 жылдары бұл ұғым американдық құзыреттіліктерге негізделген білім тұжырымдамасында қайта қаралды.

Екінші кезең (1970-1990 жж.) Тілді оқыту теориясы мен практикасында «құзыреттілік» категориясын қолданумен, сонымен қатар менеджменттегі, көшбасшылықтағы және қарым-қатынасты оқытудағы кәсіби шеберлікпен сипатталады.

Үшінші кезең – 90-шы жылдардан бастап. «Құзыреттілікке негізделген тәсіл, тұлғаның білім деңгейі сипаттамасы түсінігі мен концепциясы ретінде 1990-шы жылдардың аяғында, еуропалық және американдық білім беру модельдерінің, сондай-ақ 1990 жылдарының аяғында енгізілген Болон процесінің әсерінен қарқынды дами бастады. Жоғары кәсіби білім берудегі құзыреттілік тәсілі мамандарды шынайы өмірге сай

даярлау үшін кең мүмкіндіктер ашады. Бұл сонымен қатар оқыту мен жұмыспен қамтуды үйлестіруге ықпал етеді.

Қазақстандық ғалым, педагог К. Құдайбергенова «Құзырды әртүрлі кенеттен болған ситуацияларда мәселелерді шешу үшін қажетті білімді немесе әрекетті көрсете білу қабілеті, білім мен өмірлік ситуация арасындағы байланысты орнату мүмкіндігі ретінде, ал құзырлылықты адамның өзіндік деңгейіне, даралық қасиеттеріне тікелей байланысты тұлғалық, теориялық, практикалық өлшеу дәрежесі жоғары деңгейде кіріктірілген құрылым ретінде қарастыру ұсынылады» деген тұжырым жасайды [1].

Шынында да, кәсіби қызметті орындау мен жағдаяттарды шешу маманның кәсіби құзыреттілігімен анықталады. Қазіргі таңда кәсіби құзыреттілікті дамыту Қазақстандағы жоғары білім берудегі маңызды мәселелердің бірі болып табылады және «құзыреттілік» ұғымы болашақ мамандардың кәсіби дайындығын қамтамасыз ететін интегралды және әлеуметтік құбылыстың белгілі бір аспектісі ретінде әрекет етеді [2].

Бүгінгі таңда «құзыреттілік» ұғымын түсіндірудің көптеген нұсқалары бар, дегенмен әлі де болса оның нақты түсінігі жоқ. Олардың бірнешесі төменде көрсетілген:

Құзыреттілік дегеніміз – адамдардың әрекет етуіне мүмкіндік беретін білім, білік және дағдылардың жиынтығы [3].

Құзыреттілік дегеніміз – бұл кейбір заттар мен процестердің өзара әрекеттесуі және олардың тиімді іс-әрекет етуіне қажетті өзара байланысты жеке қасиеттердің жиынтығы (білім, білік, дағды, қызмет әдістері) [4].

Құзыреттілік – бұл маманның кәсіби іс-әрекетте өзінің білімі мен дағдыларын жұмылдырудың жалпы қабілеті, сонымен қатар іс-әрекеттерді жүзеге асырудың жалпыланған тәсілдері [5]. Яғни ол білім мен білікті әр түрлі саладағы кәсіби мәселелерді шешу үшін, сондай-ақ белгілі бір білім саласында да, белгілі бір заттармен тығыз байланысты салаларда қолдану қабілеті мен еріктігі, сонымен қатар еңбек

нарығының өзгеріп отырған жағдайына икемді болу қабілеті мен ерік-жігері ретінде қарастырылады.

Ж. Қырықбаеваның пікірінше, құзыреттілік – студенттердің іс-әрекетін меңгеруден көрінетін білім нәтижесі. Білім мазмұнын жаңалау – негізгі мақсат болып табылады. Басты мақсаттың бірі – білім игеру кезінде күтілетін нәтижеге қол жеткізу. Негізгі бағыт оқытушы жеке тұлғаға ауысады, яғни, жеке тұлға бұрын білімді қабылдаушы рөлін атқарса, ал жаңа талап бойынша өздігінен білім алушы, үйренуші ретінде танылады [6].

«Le petit Larousse» сөздігінің анықтамасына сәйкес, құзыреттілік дегеніміз – «тілде сөйлейтін барлық субъектілерге оны меңгеруге және өзінің сөйлеу дағдыларын нақты жағдайларда қолдануға мүмкіндік беретін бейімділіктің, қабілеттіліктің, нақты дағдылардың жиынтығы [7].

Шетел сөздерінің қазіргі заман сөздігінде «құзыреттілік» термині (латынша *competent*) мынаны білдіреді: құзыреттілікке ие болу, сауатты болу; нақты саланы білу, түсіну. Бұл анықтамалар бізге құзыреттіліктің шетел тілдерін, әсіресе мамандандырылған шетел тілін оқыту/үйренудегі негізгі ұғым екенін, оның әмбебаптылығын көрсетеді. Ол әртүрлі жағдайларда білім, көзқарас пен дағдыларды қолдануды білдіреді.

Құзыреттілік тұжырымдамасы шетел тілін оқыту үшін маңызды болып табылады: дәл осы тұжырымдаманың айналасында қазіргі заманғы тілді оқытудың мақсаттары мен маңызы құрылады.

Зерттеу нәтижелері. «Құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарының анықтамасына салыстырмалы және салғастырмалы талдау нәтижелері.

Орыс тіліндегі ғылыми әдебиеттерде «құзырет» – «компетенция» және «құзыреттілік» – «компетентность» ұғымдарын білдіретін екі термин бар, ал француз тілінде «*compétence*» деген бір ғана термин қолданылады.

Ағылшын тіліндегі ғылыми ізденістерде де бұл терминдер арасындағы айырмашылық жоқ және француз тіліне ұқсас бір ғана

«құзыреттілік» ұғымы қолданылады. Яғни, еуропалық тілдерде «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарын бір семантикалық ұғымы бар: *competence* (ағылшын), *compétence* (француз). Ресей әдіскері Смирновтың пікірінше, ағылшын тілінде «құзыреттілік» терминінде тұлға сапасының мағынасы басым, яғни құзыреттілік адамның қабілеті ретінде түсіндіріледі [8].

Педагогика саласы бойынша жарияланған еңбектерде кәсіптік оқытудың сапасын сипаттайтын «құзырет» пен «құзыреттілік» терминдерінің арасындағы айырмашылықты атап өтуді маңызды деп санаймыз, әйтпесе олардың терминологиялық ұқсастығы мен бірін-бірі алмастыра қолдануы байқалады. Осы екі ұғымның аражігін ажырату үшін педагогика мен психология саласындағы қазақ және орыс зерттеушілерінің еңбектерінде «компетенция» – «құзырет» пен «компетентность» – «құзыреттілік» анықтамалары қалай берілгенін қарастырайық.

Жоғарыда айтылғандай, әдебиеттерді ретроспективті түрде талдау құзыреттілік теориясы Хомскийдің ХХ ғасырдың ортасында «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарын ендіруінен бастау алады деп болжауға мүмкіндік береді, мұнда соңғысы «қолдану, яғни тілді нақты қолдануды» білдіреді [9]. Зерттеуші «құзыреттілік» ұғымын ана тілімен байланыстыра отырып, грамматика ережелері мен тілдік жүйенің басқа аспектілері туралы білімді көрсетеді, оның нәтижесінде бұл «тілдік құзыреттілік» ретінде қарастырылатынын ескеру қажет. Зерттеуші «құзыреттілік» тұжырымдамасы аясында ана тілін қабылдау мен қолдануда психологиялық факторларды қарастырады.

1960 жылдардың аяғы мен 1970 жылдардың басында Л. Тайер, Р. Кемпбелл және Р. Уэльс, сондай-ақ Д. Хаймс бұл теория жеткілікті түрде дамымаған деп есептеді және оның күшті және әлсіз жақтарын анықтады [10]. Олар «құзыреттілік» ұғымын қарапайым сөйлемдерді қабылдау және қолдану қабілеттері мен грамматика біліміне негізделген жаңа айтылымдарды түсіну және қолдану қабілетін қамтып қана емес,

сонымен қатар гетерогенді лингвистикалық қоғамдағы олардың психологиялық, әлеуметтік-мәдени және психолингвистикалық көріністерін ескере отырып, неғұрлым кеңірек қарастырады. Д. Хаймс айтылымның грамматика ережелеріне бағынатын, тілді қатынас процесінде қолдану мүмкіндігін қамтамасыз ететін өзіндік ережелері бар деп тұжырымдайды.

А. Новиковтың пікірінше, құзыреттілік дегеніміз – кәсіби функцияларды жоғары сапалы деңгейде орындау қабілеті [11] және маманның қоғам мен қызмет бағытымен іс әрекетіне қойылатын талаптары туралы нақты түсінікке ие болу қабілеті. Құзыреттілік қызметі жүзеге асырудың тетіктерін меңгеруден басқа, жеке тұлғаның қасиеттеріне сүйене отырып, осы қызметті шығармашылықпен жүзеге асыра алуды, мінез-құлықтың әлеуметтік-қолайлы нормативті модельдерін қолдана білуді (өз бетінше шешім қабылдау, кәсіби деңгейін көтеру, командамен жұмыс істеу, жаңалықтарға ашық болу) білдіреді.

Зерттеуші А. Зимняя «күрделі коммуникативтік құзыреттер мен дағдыларды игеру, жаңа әлеуметтік құрылымдарда адекватты құзыреттерді қалыптастыру, мәдени нормалар мен қарым-қатынастағы шектеулерді, қарым-қатынас әдет-ғұрыптарын, дәстүрлерді білу» сияқты Кабардовтың құзыреттілік жайындағы анықтамасына ұқсас түсініктеме берді [12]. Бұл анықтама «коммуникативті құзыреттілік» терминінің алғашқы рет әлеуметтік психология саласында ішкі ресурстар (білім мен дағдылар) болған жағдайда басқа адамдармен мағыналы байланыс орнату және болу мүмкіндігі ретінде қолданылғанын көруге мүмкіндік береді.

Бұл құзыреттілік ұғымының білім, икем, дағды ұғымдарына қарағанда кең екендігін көрсетеді, себебі ол оларды қамтиды және адамның кәсіби сапасына, болашағы мен мінез-құлқына қатысты жаңа сапамен кемелденуін қамтамасыз етеді. Құзыреттілікке тек когнитивті емес, сонымен қатар мотивациялық, аффективті

және әлеуметтік мінез-құлық компоненттері де кіреді.

Зеер үшін құзыреттілік дегеніміз – бұл көзделген мақсаттарға қалай жетуге болатындығы туралы ілім, сонымен қатар жұмысты орындау үшін тиісті икемдер мен дағдылар [13]. Оның жасаған кәсіби құзыреттілік құрылымына төмендегідей компоненттер кіреді:

– әлеуметтік-құқықтық құзыреттілікке әлеуметтік институттармен және адамдармен өзара әрекеттесу саласындағы білім мен дағдылар, кәсіби қарым-қатынас және өзін-өзі ұстау әдістерін меңгеру қабілеті кіреді.

– әлеуметтік құзыреттілік дегеніміз – маманның белгілі бір іс-әрекетті өз бетінше жүзеге асыра алу қабілеті, кәсіби мәселелерді шеше білуі және жұмысының нәтижелерін бағалай білуі, мамандық бойынша жаңа білімдер мен дағдыларды өз бетінше игеру қабілеті.

– жеке құзыреттілік – бұл кәсіби маман ретінде өз бетінше үздіксіз даму және өзінің кәсіби іс-әрекетінде өзін-өзі тануға қол жеткізу.

– өзіндік құзыреттілік дегеніміз – бұл адамның әлеуметтік және кәсіби сипаттамаларын адекватты түрде көрсету және кәсіби деструктивтілікті жеңуге мүмкіндік беретін технологияларын меңгеру.

Осыған байланысты Д. Хаймс көптеген лингвистикалық ұғымдарды зерттеудің кілті ол коммуникативті құзыреттілік ретінде қайта құрайтын құзыреттілік тұжырымдамасы бола алатындығына сенімді. Д. Хаймс атап өткендей, коммуникативті құзыреттіліктің төрт бағыты грамматикалық (формальды түрде мүмкін), психолингвистикалық (қолдануда іске асырылатын), әлеуметтік-мәдени (контекстке сәйкес) және фактілік (көзге көрінетін) білім мен оны спикерлер мен тыңдаушылар қолданудың дағдыларын бейнелейді.

Холоднаяның айтуынша, «құзыреттілік – компетенция» дегеніміз – тәжірибеге бағытталған білімді күнделікті, әлеуметтік және кәсіби қызметте қолдана білу қабілеті». «Құзыреттілік – компетенция» дегеніміз –

бұл әртүрлі білім түрлерін, әсіресе белгілі бір саладағы білімді игерудің жоғары деңгейін болжайтын, жекелеген интеллектуалды ресурстарға тән сипат» [14].

Коммуникативті құзыреттілік теорияларын қарастырғаннан кейін Канал мен Свейн әлеуметтік контекст, грамматика мен мағынаның өзара байланысына назар аударды. Сонымен бірге олар грамматикалық құзыреттіліктің маңыздылығын ескермейді, бірақ бұл құбылысты социолингвистикалық құзыреттілікпен қатар қояды. Хомский, Хаймс және басқаларының тұжырымдамаларының жағымды жақтарын көрсете отырып, Канал мен Свейн барлық теорияларда коммуникативті стратегиялар сөйлеуші үшін проблемалық коммуникациялық жағдайларда қажет, мысалы, айтылған сөзге күмәндану немесе грамматикалық, әлеуметтік лингвистикалық және стратегиялық негізгі үш дағдыларды қамтитын коммуникативті құзыреттіліктің өзіндік тұжырымдамасын ұсынады және оны шетел тілдерін оқытумен байланыстырады [10].

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, студенттерді қазіргі заманғы даярлау құрылымында олардың білім, білік және дағдыларды игеруіне ғана емес, сонымен бірге олардың белсенділігін, тәуелсіздігін дамытуға, эмоционалды-еріктік саланы ынталандыруға, ұжымда іздеу және мақсаттарына жету қабілетіне негізделген іс-шаралар құрылуы керек деген тұжырымға тоқталып отырмыз. Сонымен қатар, құзыретті тәсіл болашақ маманды әлеуметтік-кәсіптік шындықты жүйелі түсінудің негіздерімен және ғылыми білімнің қолданбалы жағымен таныстыратын, олардың практикалық маңыздылығы мен білімді практикалық іс-қимыл құралы ретінде пайдалану мүмкіндігін арттыратын жоғары білім беру моделін енгізуге мүмкіндік береді.

Пікірталас. «Құзырет» пен «құзыреттілік» ұғымдарының әр түрлі анықтамаларын талдай отырып, қазіргі кезде педагогика мен психологияда бұл мәселені зерттеудің бірыңғай тәсілі жоқ деген қорытынды жасауға болады.

Сонымен бірге, анықтамалардағы айырмашылықтарға қарамастан, «құзыреттілік» студенттің күнделікті міндеттерді шешудің жалпыланған қабілеті, содан кейін тұлғаның тұрақты құзыреттілікке ие болу қабілеті деп анықтама беруге болады. «Құзырет» ұғымын өз кезегінде білім беру мақсаты ретінде анықталды.

Демек, құзыреттілікті болашақ маманның жеке дамуымен, шығармашылық белсенділігімен, мотивтерімен және маңызды кәсіби қасиеттерімен байланысты білікті білім беру мақсаты ретінде қарастыруымыз орынды.

Кәсіби құзыреттілік-бұл маманның қызметі мен әлеуметтік-психологиялық дайындығын анықтайтын жүйеленген білімнің, дағдылардың, жеке қасиеттердің, көзқарастар мен сенімдердің және тәжірибенің жиынтығын көрсететін компоненттердің кең спектрін қамтитын күрделі интегративті білім. оқу процесі [15].

Жалпы алғанда, «құзырет» ұғымы көбінесе болашақ маманның даярлауда, оның қызметіндегі әдістер мен құралдарды нақты меңгеруде және белгіленген міндеттерге төтеп беруде көрінетін білім беру нәтижесін белгілеу үшін жиі қолданылатын ұғым деп айтуға болады.

Шынында да, Қазақстандағы жоғары білім беру жағдайындағы құзырет тәсілі білім беру нәтижелерінің жаңа түрін белгілейді және тұлғаның өз қызметі барысында әр түрлі міндеттерді немесе мәселелерді шешуге қабілеттілігіне бағытталған. Осыған байланысты Мишеневаның айтуынша, құзырет тәсілін білім беру жүйесіндегі «студенттердің кәсіби мәселелерді алынған ақпаратты зерттеу, талдау, іріктеу және өңдеу, қажетті ақпаратты жіберу қабілеті, топта жұмыс істей білу, жоспарлау қабілеті, мәселелерді шешудің әдістері мен тәсілдерін меңгеру сияқты жеке кәсіби қасиеттеріне қойылатын талаптарға сәйкес шешу қабілетін дамытуға бағытталған» оқытудың әдісі ретінде анықтайды [16]. Жалпы, тәсілдің бұл түрі ең алдымен оқытудың нәтижелеріне негізделген білім беру болып табылады.

Құзыреттілік тәсіл шеңберінде жұмыс берушілердің, білім беру стандарттарының, қоғамдық құрылыстың талаптарына сәйкес бітірушінің құзыреттері айқындалады. Әр түрлі құзыреттіліктерді игеру оқу процесінің басты мақсаты болып табылады. Соңғы кездері ғалымдар білім беру парадигмаларының тез өзгеруіне байланысты халықаралық тәжірибені үнемі зерттеу және ұлттық стратегияны әзірлеу қажеттігін алға тартады [17]. Қазақстан Республикасында жоғары білім беруді жаңғырту тұжырымдамасына сәйкес университеттердегі білім беру парадигмасы тұлғаның дамуына, оның жеке, әлеуметтік және кәсіби мәдениетінің қалыптасуына бағытталған құзыреттіліктерді дамытуды көздейді [18]. Яғни белгілі бір салада нақты іс-әрекетті тиімді орындау үшін қажетті қабілет және оған осы салаға қажетті арнайы білім, дағды, ойлау тәсілі және өз іс-әрекеті жауапкершіліктері кіреді.

Сондай-ақ, құзыреттілік тәсіл түрлі өңірлердің (елдердің, ел өңірлерінің) білім беру бағдарламаларын біріктіруге ықпал етеді және академиялық ұтқырлықты дамытуды қамтамасыз етеді. Әсіресе,

отандық жоғары білім беру жүйесіндегі құзыреттілік тәсіл мұғалімдердің әдістемелік ойлауын өзгерту мен модернизациялауды, мамандарды даярлау процесіне таныс көзқарастар мен көзқарастарды өзгертуді талап етеді. Қазақстандық жоғары білім беру ұйымында оқу нәтижесінде түлек кәсіби қызметте біліктілікке ие болуы керек. Бұл тәсіл білім беру нәтижесіне назар аударады және нәтиже ретінде алынған ақпараттың мөлшері емес, түлектің әртүрлі өмірлік жағдайларға бейімделу қабілеті анықталады.

Қорытынды. Жалпы алғанда, құзыреттілік тәсілі дегеніміз – бұл білім беру нәтижесіне бағытталған тәсілдердің бірі болып табылады және бұл нәтиже оқылған ақпараттың мөлшері емес, тұлғаның әр түрлі проблемалық жағдайларда әрекет ете білу қабілеті болып табылады. Осылайша, құзыреттілік тәсіл Қазақстанда да, шетелде де жоғары білім беру жүйесінің басты назарында деп қорытынды жасауға болады. Ол академиялық және кәсіптік қоғамдастық талап ететін оқыту нәтижелерін – құзыреттерді айқындау құралдары бойынша түлектерге қойылатын талаптарды біріздендіруді қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

[1] Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий //Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі: Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары, 2008. – 30- 32-б

[2] Ризаходжаева Г.А., Беркимбаев К.М., Рахимова Д.А. К вопросу о формировании профессиональной компетентности будущих специалистов в области туризма //Наука и жизнь Казахстана! – 2015. – №5. – 213-218 б.

[3] Cadre europeen commun de reference pour les langues : apprendre, enseigner, evaluer. Unité des Politiques linguistiques, Strasbourg, [Электронды ресурс]: URL: www.coe.int/lang-CECR (өтініш берген күні: 10.04.2021).

[4] Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. Народное Образование, 2 (1325), 2003. [Электронды ресурс]: URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=21696541> (өтініш берген күні: 07.04.2021).

[5] Дохолян А.М. К вопросу о «компетенции» и « компетентности» //Концепт. – 2015. – Т.26. –11-15 б. [Электронды ресурс]: URL: <http://e-koncept.ru/2015/95287.htm>. (өтініш берген күні: 12.04.2021).

[6] Қырықбаева Ж., Қырықбай К. Құзыреттілік – шығармашыл тұлға қалыптастыруға бағытталған білім беру негіздерінің бірі, 2014. [Электронды ресурс]: URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Pedagogica/2_166525.doc.htm (өтініш берген күні: 17.04.2021).

[7] Канаева А. Мамандыққа бағытталған француз тілін оқытудағы құзыреттілік тәсіл (халықаралық құқық және халықаралық қатынастар мамандықтарының мысалы негізінде) //Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы, [S.l.], v. 93, n. 1, p. 69-75, mar. 2021. ISSN 2618-1215. [Электронды ресурс]: URL: <https://bulletin-ir-law.kaznu.kz/index.php/1-mo/article/view/1187> (өтініш берген күні: 13.04.2021).

[8] Смирнов Е. (2019) Компетенция и компетентность – понятие, виды, классификация и различия / Infocons-Международный центр информации обучения и консалтинга [Электронды ресурс]: URL: <https://infocons.ru/raznoe/kompetenciya-ili-kompetentnost-kompetenciya-i-kompetentnost-ponyatie-vidy-klassifikaciya-i-razlichiya.html> (өтініш берген күні: 05.04.2021).

[9] Уркинбаева Д., Омаш Д.Ш. Развитие компетенций студентов с использованием метода кейсов. //Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің хабаршысы. – 2019. – №2. – 214-218 б.

[10] Canale M., Swain M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics, 1, [Электронды ресурс]: URL: <https://doi.org/10.1093/applin/1.1.1> (өтініш берген күні: 03.04.2021).

[11] Новиков Н. (2012) Образовательная среда вуза как профессионально и личностно стимулирующий фактор, [Электронды ресурс]: URL: https://psyjournals.ru/files/50761/psyedu_ru_2012_1 (өтініш берген күні: 10.04.2021).

[12] Зимняя А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. [Электронды ресурс]: URL: http://212.112.113.247/wp-content/uploads/2018/09/Kluchevye_kompetent.pdf (өтініш берген күні: 12.04.2021).

[13] Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования. – Москва, 2003. – 80-90 б.

[14] Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. – СПб., 2002.

[15] Sapargaliyeva A., Begimbekova S., Mametkhanova A. Коммуникативная компетенция – профессиональная ценность современного педагога //Педагогика и психология. – 2020. – № 4(45). – С.213–221: DOI: 10.51889/2020-4.2077-6861.26 [Электронный ресурс]: URL: <https://journal-pedpsy.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/140> (өтініш берген күні: 19.04.2021).

[16] Мишенева Ю. И. Компетентностный подход в обучении иностранным языкам. Концепт. 2014. [Электронды ресурс]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnostnyy-podhod-v-obuchenii-inostrannym-yazykam-2/viewer> (өтініш берген күні: 15.04.2021).

[17] Исалиева С., Кошербаева А., Малахова И., Танабаева А. Привлечение иностранных обучающихся: стратегия интернационализации высшего образования //Педагогика и психология. – 2020. – № 2(43). – С.76–82: DOI: 10.51889/2020-2.2077-6861.10 [Электронды ресурс]: URL: <https://journal-pedpsy.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/57> (өтініш берген күні: 19.04.2021).

[18] Николаева В.В., Козырская И.Н., Бейсенбекова Г.Б. Компетентностный подход в подготовке кадров для системы дошкольного образования //Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – №6. – С.17-20; [Электронды ресурс]: URL: <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=7646> (өтініш берген күні: 20.04.2021).

References

[1] Kudajbergenova K. Kuzyrlyk – tulga damuynyn sapalyn kriterij //Bilim sapasyn bagalaudyn maseleleri: adisnamalyk negizi zhane praktikalyk natizhesi: Halykaralyk gylimi-praktikalyk konferenciyanyn materialdary, 2008. – 30-32-b

[2] Rizahodzhaeva G.A., Berkimbaev K.M., Rahimova D.A. K voprosu o formirovani professional'noj kompetentnosti budushchih specialistov v oblasti turizma //Nauka i zhizn' Kazahstana ! – 2015. – №5. – 213-218 b.

[3] Cadre europeen commun de reference pour les langues : apprendre, enseigner, evaluer. Unité des Politiques linguistiques, Strasbourg, [Elektrondy resurs]: URL: www.coe.int/lang-CECR (өтініш берген күні: 10.04.2021).

[4] Hutorskoj A.V. Klyuchevye kompetencii kak komponent lichnostno-orientirovannoj paradigmy obrazovaniya. Narodnoe Obrazovanie, 2 (1325), 2003. [Elektrondy resurs]: URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=21696541> (өтініш берген күні: 07.04.2021).

[5] Dohoyan A. M. K voprosu o «kompetencii» i «kompetentnosti» //Koncept. – 2015. – Т.26. –11-15 b. [Elektrondy resurs]: URL: <http://e-koncept.ru/2015/95287.htm>. (өтініш берген күні: 12.04.2021).

[6] Kyrykbaeva Zh., Kyrykbaj K. Kuzyrettilik–shygarmashyl tuga kalypstasyruga bagyttalghan bilim beru negizderinin biri, 2014. [Elektrondy resurs]: URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Pedagogica/2_166525.doc.htm (өтініш берген күні: 17.04.2021).

[7] Kanaeva A. Mamandykka bagyttalğan francuz tilin okytudagy kuzyrettilik tasil (halykaralyk kutyk zhane halykaralyk katynastar mamandyktarynuñ mysaly negizinde) // Halykaralyk katynastar zhane halykaralyk kutyk seriyasy, [S.l.], v. 93, n. 1, p. 69-75, mar. 2021. ISSN 2618-1215. [Elektronnyy resurs]: URL: <https://bulletin-ir-law.kaznu.kz/index.php/1-mo/article/view/1187> (ötinish bergen künü: 13.04.2021).

[8] Smirnov E. (2019) Kompetenciya i kompetentnost' – Ponyatie, vidy, klassifikaciya i razlichiya. Infocons-Mezhdunarodnyj centr informacii obucheniya i konsaltinga [Elektronnyy resurs]: URL: <https://infocons.ru/raznoe/kompetenciya-ili-kompetentnost-kompetenciya-i-kompetentnost-ponyatie-vidy-klassifikaciya-i-razlichiya.html> (ötinish bergen künü: 05.04.2021).

[9] Urkinbaeva D., Omash D.Sh. Razvitie kompetencij studentov s ispol'zovaniem metoda kejsov. Kazak ul'tytky zdar pedagogikalık universitetinin habarshysy. – 2019. – №2. – 214-218 b.

[10] Canale M., Swain M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics, I, [Elektronnyy resurs]: URL: <https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1> (ötinish bergen künü: 03.04.2021).

[11] Novikov N. (2012) Obrazovatel'naya sreda vuza kak professional'no i lichnostno stimuliruyushchij faktor, [Elektronnyy resurs]: URL: https://psyjournals.ru/files/50761/psyedu_ru_2012_1 (ötinish bergen künü: 10.04.2021).

[12] Zimnyaya A. Klyuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaya osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. – M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2004. [Elektronnyy resurs]: URL: http://212.112.113.247/wp-content/uploads/2018/09/Klyuchevye_kompetent.pdf (ötinish bergen künü: 12.04.2021).

[13] Zeer E.F. Psihologiya professional'nogo obrazovaniya. – Moskva, 2003. – 80-90 b.

[14] Holodnaya M.A. Psihologiya intellekta: paradoksy issledovaniya. – SPb., 2002.

[15] Sapargaliyeva A., Begimbekova S., Mamatkhanova A. Kommunikativnaya kompetenciya – professional'naya cennost' sovremennogo pedagoga // Pedagogika i psihologiya. – 2020. – № 4(45). – S.213–221; DOI: 10.51889/2020-4.2077-6861.26 [Elektronnyy resurs]: URL: <https://journal-pedpsy.kaznu.kz/index.php/ped/article/view/140> (ötinish bergen künü: 19.04.2021).

[16] Misheneva YU. I. Kompetentnostnyj podhod v obuchenii inostrannym yazykam. Koncept. 2014. [Elektronnyy resurs]: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnostnyy-podhod-v-obuchenii-inostrannym-yazykam-2/viewer> (ötinish bergen künü: 15.04.2021).

[17] Isaliev S., Koshbaeva A., Malahova I., Tanabaeva A. Privlechenie inostrannykh obuchayushchihsya: strategiya internacionalizacii vysshego obrazovaniya // Pedagogika i psihologiya. – 2020. – № 2(43). – S.76–82; DOI: 10.51889/2020-2.2077-6861.10 [Elektronnyy resurs]: URL: <https://journal-pedpsy.kaznu.kz/index.php/ped/article/view/57> (ötinish bergen künü: 19.04.2021).

[18] Nikolaeva V.V., Kozyrskaya I.N., Bejsenbekova G.B. Kompetentnostnyj podhod v podgotovke kadrov dlya sistemy doskol'nogo obrazovaniya // Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya. – 2015. – №6. – S.17-20, [Elektronnyy resurs]: URL: <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=7646> (ötinish bergen künü: 20.04.2021).

Роль компетентностного подхода в обучении иностранному языку в вузах Казахстана

А.Ж.Канаева¹, Н.К.Умекова², М.Б.Токен³ Г.К.Токкулинова⁴

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,

²Казахский национальный университет имени аль-Фараби,

³Алматы менеджмент университет,

⁴Академия Кайнар(Алматы, Казахстан)

Аннотация

В процессе глобализации, происходящей в современном динамично развивающемся обществе, субъектами, удовлетворяющими потребности рынка труда, являются активные, склонные к изменяющимся условиям труда, склонные к самообразованию и совершенствованию, особенно деловые лица с полными профессиональными компетенциями. Их особенность заключается в способности к активному и критическому мышлению, самостоятельному усвоению новых знаний. Компетентностный подход является одним из важнейших

методических средств приближения системы образования Казахстана к зарубежным образовательным системам в рамках Болонского процесса. В этой связи, целью преподавателей иностранного языка в казахстанских вузах является формирование у студентов подлинной «компетентности», универсальности компетенций даже для того, чтобы они могли стать «конкурентоспособными». В статье компетентностный подход рассматривается прежде всего как подход, основанный на результатах обучения.

Ключевые слова: компетенция; компетентность; компетентностный подход; коммуникативная компетентность; профессиональная компетентность.

The role of a competency-based approach in teaching a foreign language in Kazakh universities

A. Kanayeva¹, N. Umekova², M. Token³, G. Tokkulina⁴

¹Abai University, ²Al-Farabi University, ³Almaty Management University,

⁴Academy Kainar (Almaty, Kazakhstan)

Abstract

In the process of globalization taking place in a modern dynamically developing society, the subjects meeting the needs of the labor market are active, prone to changing working conditions, prone to self-education and improvement, especially business people with full professional competencies. Their peculiarity is the ability to actively think, critical thinking, independent assimilation of new knowledge. The competence-based approach is one of the most important methodological means of bringing the education system of Kazakhstan closer to foreign educational systems within the framework of the Bologna process. In this regard, the goal of foreign language teachers in Kazakh universities is to form genuine “competence” among students, the universality of competencies, even so that they can become “competitive”. The article considers the competence approach primarily as an approach based on learning outcomes.

Keywords: competence; competence; competence approach; communicative competence; professional competence.

Редакцияға 01.06.2021 қабылданды.

ГРНТИ 14.25.09

<https://doi.org/10.51889/2021-3.2077-6861.21>

А.Ф.АЛИЕВА

*Морской колледж Азербайджанской
Государственной морской академии (Баку, Азербайджан)
A.Aliyeva73@bk.ru*

ТЕКУЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИКТ В ПРЕПОДАВАНИИ МАТЕМАТИКИ В КОЛЛЕДЖАХ

Аннотация

В статье обосновано мировое значение математики. Сделан акцент на то, что математика является сверхнаукой. Не только естественные науки, даже филологические часто нуждаются в математических законах. Был приведен пример из конкретной области – языкознания. Языковые правила были доказаны с помощью математических теорий, конкретнее, о совместимости понятий математики Эйлера. Отсюда сделан вывод: необходимость развития математических знаний диктуется нам самой жизнью. Естественно развитие знаний в области математики зависит от качественного преподавания этого предмета. В современном мире качественное преподавание немислимо без применения ИКТ. Поэтому в статье нашло отражение преподавание математики в колледжах с помощью ИКТ. Перечислены имена научных исследований, где обращено внимание на преподавание математики в колледжах. Был анализирован различный подход ученых